

**Programma van maatregelen bij
Archeologienota: Essensteenweg 95 -103,
Brasschaat (prov. Antwerpen)**

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, juni 2017

Titel

Programma van Maatregelen bij
Archeologienota:
Essensteenweg 95 -103,
Brasschaat
(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Immo Janssen & Janssen

Projectcode

2017E357

Plaats en datum

Borgerhout, juni 2017

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport,

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Aanleiding en resultaten van het vooronderzoek	6
4. Vraagstellingen en onderzoeksdoelen	6
4.1. Algemeen.....	7
4.2. Nederzettingsterreinen	7
4.3. Landschap en bodem	7
5. Onderzoeksstrategie, motivering, fasering en methodiek.....	7
5.1. Motivering	7
5.2. Sleuvenplan	8
5.3. Uitvoering van het veldwerk	9
5.3.1. Afwijkingen ten aanzien van het puttenplan	10
5.4. Bijzondere voorwaarden	10

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Brasschaat, Essensteenweg (2017-BRA/ESS)

Ligging

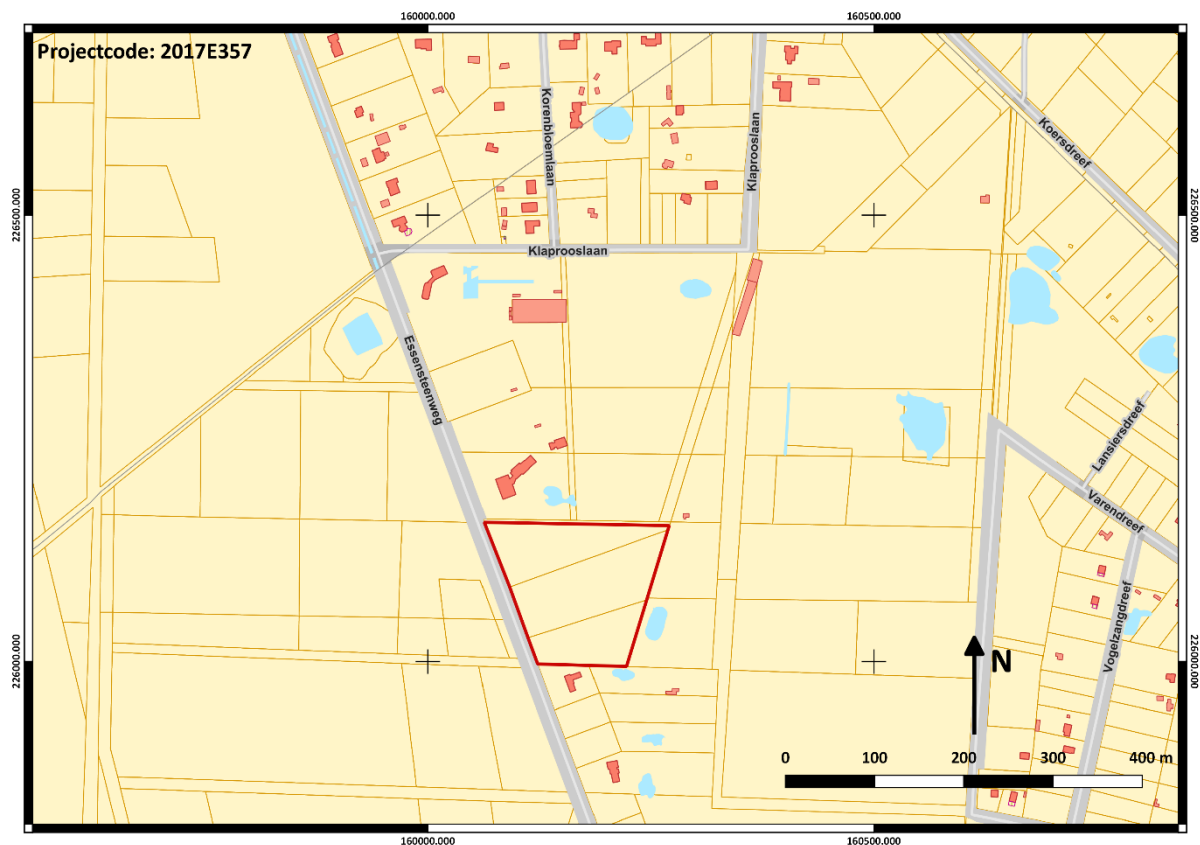
Antwerpen, Brasschaat,
Essensteenweg 95-103

Kadastrale gegevens

Brasschaat: 1de Afdeling Sectie B
Perceelnummers: 2H8, 2K8, 2L8

Bounding Box

X160063,5 Y226256,0
X160270,5 Y226152,6
X160222,9 Y225994,6
X160123,3 Y225997,3

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood

Projectcode

2017E357

Opdrachtgever

Immo Janssen & Janssen

Contactpersoon opdrachtgever

Stefaan Janssens

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research
& Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126
Guldensporenstraat 143
2140 Borgerhout

Termijn

1 juni – 20 juni

Geplande ingreep

Aanvraag verkavelingsvergunning, bouwen woningen en voorzieningen langs straatzijde, achteraan blijft groenzone bewaard.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

De percelen zijn heden volledig bebost, rooivergunning zit in de verkavelingsvergunning, de achterzijde van het terrein blijft onaangeroerd als groenzone.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?
-

2. Inleiding

Vanuit het bureauonderzoek kan niet geconcludeerd worden of er zich wel of geen archeologische waarden in het gebied bevinden. In de omgeving bevinden zich enkel resten uit de prehistorische tijd en uit de periode 19de – 20ste eeuw. Uit landschappelijk booronderzoek uitgevoerd binnen het projectgebied blijkt dat de kans op het aantreffen van intacte steentijdartefactensites echter klein is door de verstoringen ten gevolge van de exploitatie van het heidegebied vanaf de 19de eeuw. Echter kunnen zich binnen het projectgebied wel nog intacte sites bevinden uit de periode Neolithicum – vroege middeleeuwen. Ook bestaat de kans op het aantreffen van sporen gelinkt aan de militaire activiteiten tijdens de 20ste eeuw. Bijkomende vooronderzoek dringt zich met andere woorden op. Dit vooronderzoek kan in principe verschillende vormen aannemen, maar hier zal beargumenteerd worden dat slechts één onderzoeksmethode de benodigde informatie kan opleveren.

Prospectie van het terrein zal geen informatie opleveren gezien de aanwezigheid van de dichte bosbegroeiing. Geofysisch onderzoek is in dit kader ook niet relevant: met betrekking tot het dateren van eventuele sporen levert dit geen tot weinig bruikbare resultaten op. Daarom wordt geadviseerd om over te gaan tot een vooronderzoek met ingreep in de bodem, in de vorm van proefsleuven.

Dergelijk vooronderzoek dient normaliter uitgevoerd te worden in het kader van de archeologienota die toegevoegd moet worden aan de stedenbouwkundige aanvraag. Echter, in dit specifieke geval zijn de terreinen nog niet toegankelijk door de aanwezigheid van het bos. Het rooien van de bomen kan pas geschieden na het toekennen van de verkavelingsvergunning en dient bovendien te gebeuren op de in dit Programma van Maatregelen beschreven wijze. Het gaat hier dus om een uitgesteld traject.

3. Aanleiding en resultaten van het vooronderzoek

Voor de aanleiding tot het vooronderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek: zie hoofdstukken 2 en 3 van de archeologienota. Voor de synthese en het beantwoorden van de onderzoeksvragen op basis van het bureauonderzoek: zie hoofdstuk 4 van de archeologienota.

4. Vraagstellingen en onderzoeksdoelen

Op basis van het niet-destructief uitgevoerde vooronderzoek (bureauonderzoek) kan niet worden bepaald of er zich eventuele archeologische sites met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering binnen het projectgebied bevinden. Hiervoor zal een vooronderzoek met ingreep in de bodem moeten plaatsvinden. Dit zal tot doel hebben vast te stellen of er archeologisch erfgoed in de bodem aanwezig is, en dit te registreren, determineren en waarderen. Verder zal bepaald worden in hoeverre de geplande werken een impact hebben op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed. Indien

mogelijk zal bekeken worden of er mogelijkheid is tot behoud in situ. Indien dit niet realiseerbaar is, zullen uit het vooronderzoek aanbevelingen vloeien voor vervolgonderzoek.

Om bovenstaande te kunnen realiseren, is het noodzakelijk voorafgaand aan het vooronderzoek met ingreep in de bodem een aantal onderzoeksvraagstellingen te formuleren:

4.1. Algemeen

- Zijn er archeologische sporen aanwezig in het plangebied? Zo ja: wat is de aard en datering van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten aanwezig in het plangebied? Zo ja: wat is de aard en datering van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit van de vondsten?
- Wat is de ruimtelijke begrenzing van de sporen (zowel horizontaal als verticaal; strekt de site zich uit buiten de grenzen van het plangebied)?

4.2. Nederzettingsterreinen

- Zijn er aanwijzingen voor nederzettingsterreinen in het plangebied? Zo ja: uit welke periode dateren deze, en waren ze tijdelijk of permanent?
- Zijn er aanwijzingen voor continuïteit of fasering van de nederzetting en/of structuren?
- Welke elementen kunnen bijdragen tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden/fasen?
- Wat is de relatie van de vindplaats tot deze in de ruimere omgeving?
- Zijn er aanwijzingen voor andersoortig gebruik van het terrein (anders dan bewoning)? Zo ja: uit welke periode dateren deze, en waren ze tijdelijk of permanent?
- Zijn er sporen van ambachtelijke activiteiten?
- Zijn er sporen van agrarische activiteiten?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning...)?

4.3. Landschap en bodem

- Is de oorspronkelijke bodem intact?
- Wat is de opbouw van de bodem?
- Hebben er post-depositionele processen plaatsgevonden en welk effect hebben deze gehad op de archeologische resten?

5. Onderzoeksstrategie, motivering, fasering en methodiek

5.1. Motivering

Om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van eventuele archeologische resten is verder vooronderzoek

noodzakelijk.

Prospectie van het terrein is niet aan de orde. Het gebied is in gebruik als bos. Eventuele vondsten zullen bijgevolg onzichtbaar zijn door de begroeiing.

Geofysisch vooronderzoek is in dit geval ook geen meerwaarde. Vaststellen wat de aard en datering is van eventuele sites kan niet aan de hand van geofysisch onderzoek.

In dit specifieke geval is vooronderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek de enige manier om goede informatie te verkrijgen over eventuele archeologische vindplaatsen in het plangebied. Op deze manier kan niet alleen gewaardeerd worden wat de aard en ouderdom van de eventuele vindplaats is, maar kan ook beter ingeschat worden wat de bewaartoestand er van is (zie Code van Goede Praktijk, artikel 8.6.1.1, 'doel'). Deze drie elementen zijn van cruciaal belang in het adviseren over een eventueel vervolgtraject.

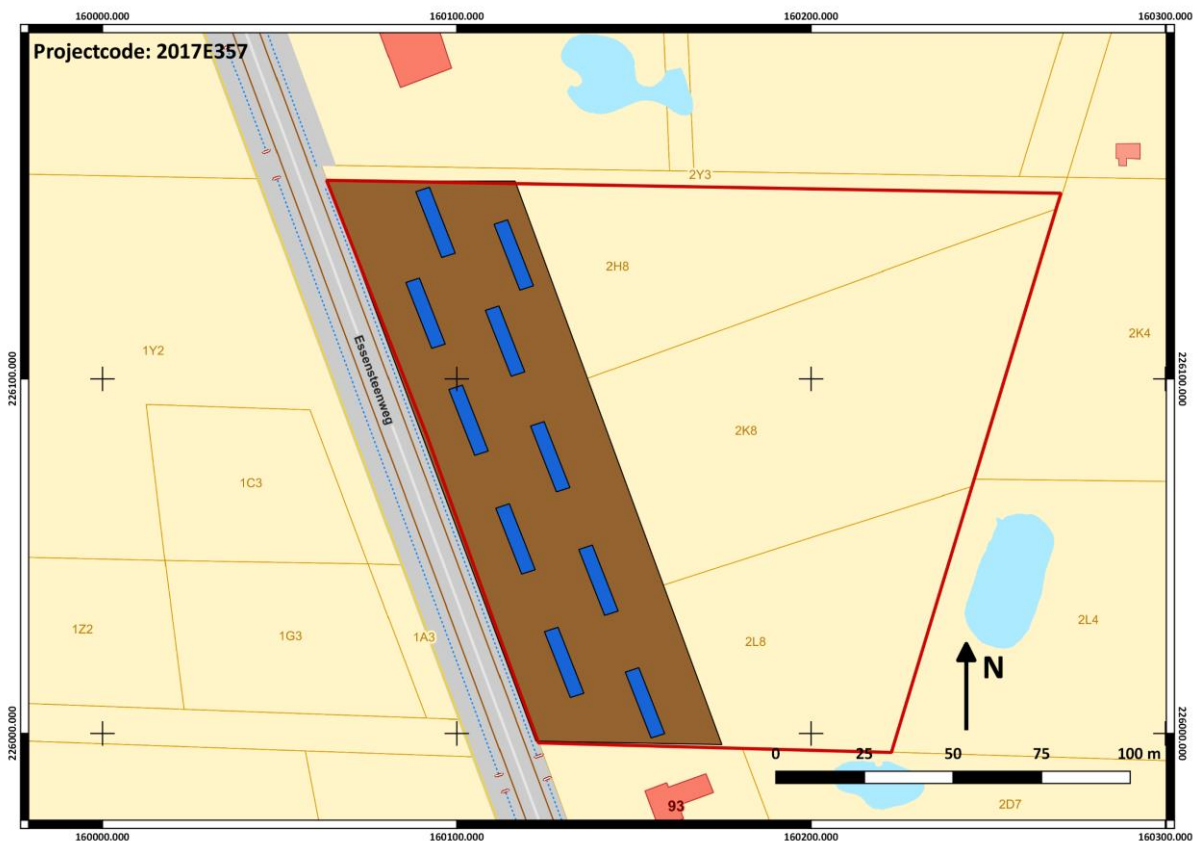
5.2. Sleuvenplan

De voorgestelde proefsleuven en -putten hebben als doel te bepalen of er zich archeologische resten in het plangebied bevinden, en vast te stellen in hoeverre het eventuele bodemarchief verstoord is. Voor de ligging van de proefsleuven is er weinig belemmering na het rooien van de bomen.

Alhoewel de totale oppervlakte van het projectgebied 24439m² bedraagt, wordt hiervan slechts 7572m² bedreigd door de vooropgestelde plannen. Het is enkel deze zone die door middel van proefsleuven dient te worden onderzocht. Het aanwezige bos binnen de rest van het projectgebied mag door de bestemming op het gewestplan niet worden gerooid. Dit houdt in dat, rekening houdend met een minimaal dekkingspercentage van 12,5% (zie Code van Goede Praktijk, paragraaf 8.6.2), er ca. 946,5 m² aan proefsleuven en kijkvensters dient te worden aangelegd om gefundeerde uitspraken te kunnen doen over de rest van het terrein.

De proefsleuven zullen 4 m breed zijn en een lengte hebben van 20 meter. In totaal worden 10 proefsleuven aangelegd op het terrein. De sleuven zullen verspringend worden geplaatst parallel met de straat. De positie van de sleuven is zodanig geplaatst dat een volledige dekking van het terrein wordt verkregen. Door bredere proefsleuven aan te leggen wordt de kans dat structuren worden aangesneden en herkend verhoogd, maar indien nodig zullen bij twijfel nog kijkvensters aangelegd worden om de aard van een spoor of sporencluster te achterhalen. De locatie van deze kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider.

In het geval er lithisch materiaal wordt aangetroffen, dient te worden geëvalueerd of het gaat om een concentratie lithisch materiaal of afzonderlijke vondsten. Indien het gaat om een concentratie lithisch materiaal waarvan vermoed wordt dat deze zich in situ bevindt, dient de onderzoeksstrategie hieraan aangepast te worden conform de richtlijnen in de Code van Goede Praktijk (paragraaf 8.7).

Figuur 2: Inplanting sleuven en aanduiding bouwzone

5.3. Uitvoering van het veldwerk

Het proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd volgens de bepalingen in de Code van Goede Praktijk (paragraaf 8.6.1.2 t/m 8.6.1.9, waarin de verschillende onderdelen van het opgraven en registreren van de archeologische waarden beschreven staan). Aangezien het hier gaat om een site zonder complexe verticale stratigrafie moeten de richtlijnen, die in paragraaf 8.6.2 van de Code van Goede Praktijk geformuleerd zijn, te worden gevolgd.

Dit geschiedt met behulp van een graafmachine (rupsbanden) met vlakke graafbak (geen getande bak). De grond wordt gescheiden uitgegraven, waarbij de bouwvoor apart wordt gehouden. Tijdens het afgraven van de grond wordt deze onderzocht met behulp van een metaaldetector.

Vondsten die uit sporen afkomstig zijn, worden toegekend aan dit spoor. Losse vondsten (vondsten uit bodemlagen) worden verzameld in vakken van 4 x 5 m. Hierdoor kan later eventueel een overzicht gegenereerd worden van vondstconcentraties.

Als er graven worden aangetroffen, dienen deze te worden behandeld volgens de Code van Goede Praktijk.

In het geval er een lithische site wordt aangetroffen, zullen de artefacten individueel ingemeten worden. Hierbij geldt dat niet alleen hun horizontale ligging maar ook de verticale positie vastgelegd

dient te worden. Indien mogelijk moet ingeschat worden of het om een activeitenzone gaat of eerder om verspreide vondsten.

Het vooronderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog. De uitvoerders moeten geen bijkomende competenties hebben ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Het doel van het vooronderzoek is na te gaan of er zich archeologische relictten in de bodem van het plangebied bevinden, wat de aard en datering hiervan is en wat de bewaringstoestand is. Het onderzoek is succesvol als dit achterhaald kan worden maar als ook achterhaald kan worden wat de waarde is van de eventueel aangetroffen site in het kader van de kenniswinst. Hiertoe zijn de eerder genoemde onderzoeksvraagstellingen geformuleerd.

5.3.1. Afwijkingen ten aanzien van het puttenplan

In een aantal situaties kan afgeweken worden van het voorgestelde puttenplan. De Code van Goede Praktijk voorziet in de mogelijkheid af te wijken van de voorgeschreven norm, mits motivatie (paragraaf 8.2, lid 7).

- Het voorgestelde puttenplan is indicatief en dient niet rigoreus nagevolgd te worden. Putten en sleuven kunnen licht verplaatst worden afhankelijk van de situatie op het terrein (hindernissen) of indien blijkt dat een sleuf volledig verstoord is (bijvoorbeeld aanwezigheid van een recente greppel), kan geopteerd worden de positie te wijzigen. Voorwaarde is dat de dekkingsgraad minstens 10 % bedraagt en de verspreiding van de sleuven voldoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

5.4. Bijzondere voorwaarden

Voorafgaandelijk aan het sleuvenonderzoek dienen de bomen aanwezig binnen de te bebouwen zones te worden gerooid. De bomen dienen machinaal verwijderd te worden tot op het maaiveld. De stronk en wortels mogen geenszins machinaal worden uitgetrokken of verwijderd, maar dienen te worden gefreesd in de bodem tot een diepte van maximaal 45 centimeter ten opzichte van het huidige maaiveld. Zo zullen geen bijkomende verstoringen worden veroorzaakt aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed en veroorzaken de boomwortels geen al te grote hindernis tijdens het aanleggen van de proefsleuven en kijkvensters.